IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

MUSIQA MASHG‘ULOTLARIDA O‘YIN FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING NAZARIY JIHATLARI

Sharipov Hamidulla Sherali o‘g‘li
Denov Tadbirkorlik va Pedagogika Instituti
Maktabgacha ta’lim kafedrasi
5-Musiqa 23-guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqa mashg‘ulotlarida o‘yin texnologiyalaridan foydalanishning nazariy asoslari yoritilgan. O‘yin texnologiyalarining pedagogik va psixologik mohiyati, ularning maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, faoliyatga yo‘naltirilgan, shaxsga yo‘naltirilgan va interfaol ta’lim yondashuvlari asosida o‘yin texnologiyalarining musiqa ta’limidagi o‘rni ochib berilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, o‘yin texnologiyalari bolalarda musiqiy eshitish, ritm hissi, ijodkorlik, kommunikativ ko‘nikmalar va jamoada ishlash malakalarini samarali rivojlantirishi aniqlangan.

Kalit so‘zlar: musiqa ta’limi, o‘yin texnologiyalari, musiqiy-didaktik o‘yinlar, ritmik o‘yinlar, interfaol ta’lim, maktabgacha ta’lim, musiqiy qobiliyat, ijodkorlik, pedagogik texnologiyalar, innovatsion ta’lim.

Kirish

Ta’lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi innovatsion pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha ta’lim bosqichida bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etish alohida ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan musiqa mashg‘ulotlarida o‘yin texnologiyalaridan foydalanish bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish bilan bir qatorda, ularning intellektual, estetik va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlovchi samarali vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o‘yin yetakchi faoliyat turi hisoblanadi. O‘yin jarayonida bola atrof-muhitni o‘rganadi, muloqot qiladi, ijod qiladi va yangi bilimlarni egallaydi. Musiqa mashg‘ulotlarida o‘yin texnologiyalaridan foydalanish esa bolalarning ta’lim jarayoniga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, faol ishtirokini ta’minlaydi hamda musiqiy faoliyatga ijobiy munosabat shakllantiradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot davomida pedagogik va psixologik adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish hamda tizimlashtirish metodlaridan foydalanildi. O‘yin texnologiyalarining musiqa ta’limidagi o‘rni va samaradorligi zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tahlil qilindi.

O‘yin texnologiyalarining pedagogik mohiyati

O‘yin texnologiyalari ta’lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, o‘quvchilarning bilimlarni faol o‘zlashtirishiga xizmat qiladi. Musiqa mashg‘ulotlarida qo‘llaniladigan o‘yinlar bolalarning tabiiy ehtiyojlari, qiziqishlari va yosh xususiyatlariga mos ravishda tashkil etiladi. O‘yin faoliyati orqali bolalar musiqiy bilimlarni qiziqarli va tabiiy tarzda o‘zlashtiradilar.

Pedagogik nuqtai nazardan o‘yin texnologiyalari ta’lim jarayonining motivatsion asosini mustahkamlaydi, bolalarning mustaqilligini rivojlantiradi hamda ijodiy faoliyatga yo‘naltiradi. Musiqa mashg‘ulotlarida qo‘llaniladigan o‘yinlar bolalarda musiqiy eshitish, ritm hissi, musiqiy xotira va ijrochilik malakalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Musiqa mashg‘ulotlarida o‘yin texnologiyalarining nazariy asoslari-Musiqa mashg‘ulotlarida o‘yin texnologiyalarini qo‘llash bir qator pedagogik va psixologik konsepsiyalarga asoslanadi.

Faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv

Faoliyat nazariyasiga ko‘ra, bilimlar inson tomonidan faoliyat jarayonida o‘zlashtiriladi. Musiqa mashg‘ulotlarida o‘yinlar bolalarni faol harakat qilishga, musiqani tinglashga, kuylashga va ijro etishga undaydi. Natijada bilimlar tayyor holda emas, balki amaliy faoliyat orqali egallanadi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim yondashuvi

Mazkur yondashuv har bir bolaning individual qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olishga asoslanadi. Musiqiy o‘yinlar yordamida bolalarning qiziqishlari aniqlanadi va ularning musiqiy salohiyatini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratiladi. Ayrim bolalar kuylashga, boshqalari ritmik harakatlarga yoki musiqa asboblarida chalishga moyillik bildirishi mumkin. O‘yin texnologiyalari ushbu individual farqlarni inobatga olish imkonini beradi.

Interfaol ta’lim yondashuvi

Interfaol ta’lim bolalarning o‘zaro hamkorligi va faol muloqotiga asoslanadi. O‘yin jarayonida bolalar birgalikda vazifalarni bajaradi, fikr almashadi va jamoaviy natijaga erishadi. Bu esa ularning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantiradi hamda ijtimoiylashuv jarayonini jadallashtiradi.

Integrativ yondashuv

Musiqa mashg‘ulotlarida o‘yin texnologiyalari boshqa ta’lim yo‘nalishlari bilan integratsiyani ta’minlaydi. Musiqa orqali nutq rivojlantiriladi, harakatli o‘yinlar yordamida jismoniy faollik oshiriladi, sahnalashtirilgan o‘yinlar esa dramatik va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantiradi.

Musiqa mashg‘ulotlarida qo‘llaniladigan o‘yin texnologiyalari turlari

Musiqa ta’limida qo‘llaniladigan o‘yin texnologiyalarini quyidagi guruhlarga ajratish mumkin:

Musiqiy-didaktik o‘yinlar: Bu o‘yinlar musiqiy bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ular orqali bolalar nota elementlari, musiqiy tovushlar, temp va dinamika kabi tushunchalarni o‘zlashtiradilar.Musiqiy-didaktik o‘yinlar bolalarning musiqiy savodxonligini shakllantirish va musiqiy tushunchalarni o‘zlashtirishga qaratilgan. Bunday o‘yinlar orqali bolalar tovushlarning baland-pastligini, tempni, ritmni, tembrni hamda musiqa asboblarini farqlashni o‘rganadilar. Musiqiy-didaktik o‘yinlar musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Masalan, “Tovushni top”, “Kim kuylayapti?”, “Musiqa asbobini tani” kabi o‘yinlar bolalarning eshitish sezgirligini va musiqiy xotirasini rivojlantiradi.
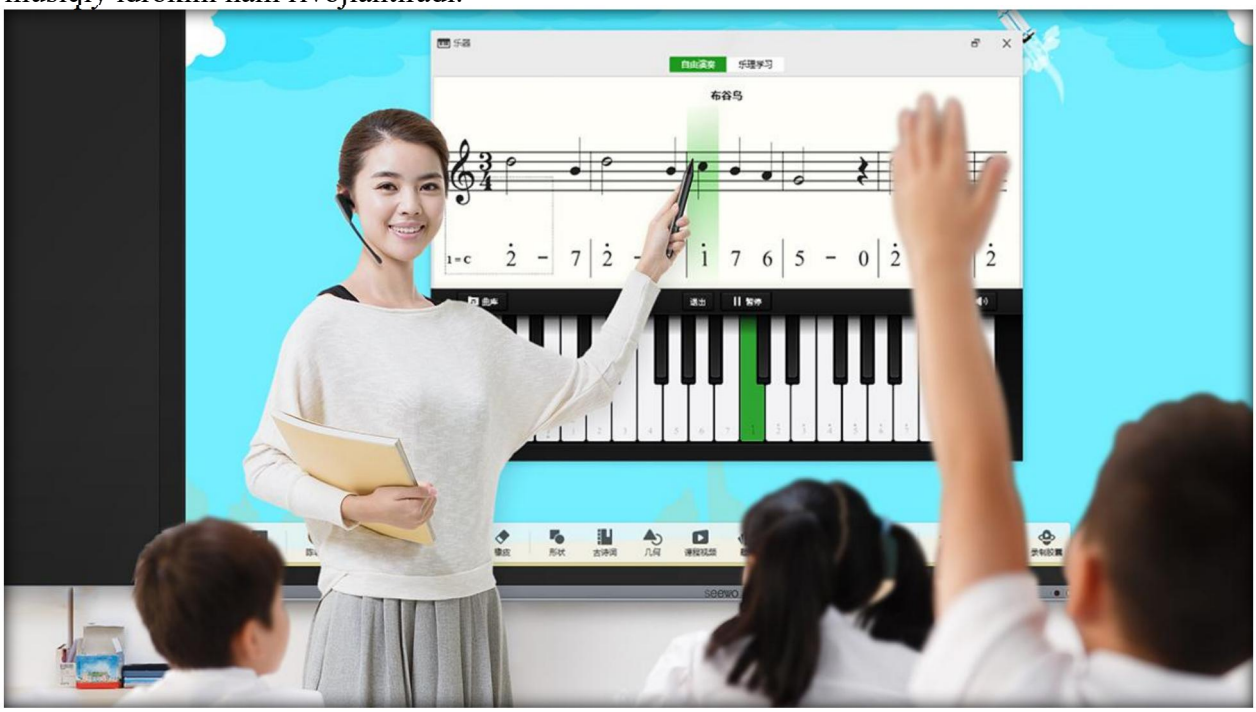

Ritmik o‘yinlar

Ritmik o‘yinlar bolalarda ritm hissini shakllantirish va rivojlantirishga qaratilgan. Qarsak chalish, ritmik harakatlar va musiqaga mos qadam tashlash kabi mashqlar ushbu guruhga kiradi. Ritmik o‘yinlar bolalarda ritm hissini shakllantirish va rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu o‘yinlar davomida bolalar qarsak chalish, oyoq bilan ritm berish, musiqaga mos harakat qilish kabi faoliyatlarni bajaradilar. Ritmik mashqlar bolalarning diqqatini jamlash, koordinatsiyasini rivojlantirish va musiqiy eshitishini takomillashtirishga yordam beradi. Ritmik o‘yinlar, ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarda harakat va musiqaning uyg‘unligini ta’minlaydi. Natijada bolalar musiqaning xarakteri va tempini his qilishni o‘rganadilar.

Harakatli o‘yinlar

Harakatli o‘yinlar musiqiy faoliyatni jismoniy rivojlanish bilan uyg‘unlashtiradi. Bunday o‘yinlar bolalarning koordinatsiyasi, chaqqonligi va harakat madaniyatini rivojlantiradi. Harakatli musiqiy o‘yinlar musiqani jismoniy faoliyat bilan bog‘laydi. Ushbu o‘yinlarda bolalar musiqa sadolari ostida yugurish, sakrash, aylanish, turli obrazlarni gavdalantirish kabi harakatlarni bajaradilar. Bunday faoliyatlar bolalarning jismoniy rivojlanishi bilan bir qatorda musiqiy idrokini ham rivojlantiradi.

Harakatli o‘yinlar bolalarning emotsional holatini yaxshilaydi, ularda erkinlik va ijodkorlikni shakllantiradi hamda jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Sahnalashtirilgan o‘yinlar

Mazkur o‘yinlar bolalarning badiiy tafakkurini, obraz yaratish qobiliyatini va emotsional ifodaviyligini rivojlantiradi. Sahnalashtirilgan o‘yinlar bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Ushbu o‘yinlar davomida bolalar ertak qahramonlari, hayvonlar yoki turli obrazlarni ijro etadilar. Musiqa esa sahna harakatlarining asosiy vositasi sifatida xizmat qiladi.

Sahnalashtirilgan o‘yinlar bolalarda nutq madaniyati, obraz yaratish qobiliyati, hissiy ifodalilik va sahna madaniyatini shakllantiradi. Shu bilan birga, ular estetik tarbiyaning samarali vositasi hisoblanadi.

Ijodiy o‘yinlar

Ijodiy o‘yinlar bolalarning fantaziyasi, mustaqil fikrlashi va musiqiy improvizatsiya ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ijodiy o‘yinlar bolalarning mustaqil fikrlashi va

fantaziyasini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu o‘yinlar davomida bolalar yangi ritmlar yaratish, musiqaga mos harakatlarni o‘ylab topish yoki musiqiy obrazlarni tasvirlash kabi topshiriqlarni bajaradilar.

Ijodiy o‘yinlar bolaning individual imkoniyatlarini namoyon etishiga yordam beradi va unda musiqaga nisbatan ijodiy yondashuvni shakllantiradi. Zamonaviy ta’lim jarayonida multimedia va axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan musiqiy o‘yinlar ham keng qo‘llanilmoqda. Interaktiv doskalar, planshetlar va maxsus mobil ilovalar yordamida tashkil etiladigan o‘yinlar bolalarning musiqiy faoliyatga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Bunday o‘yinlar orqali notalarni tanish, ritmni takrorlash, musiqiy tovushlarni farqlash va musiqiy topshiriqlarni bajarish imkoniyati yaratiladi. Raqamli texnologiyalar musiqiy ta’limni innovatsion mazmun bilan boyitib, ta’lim jarayonining interaktivligini ta’minlaydi.

Tadqiqot natijalari va muhokama

Nazariy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, musiqa mashg‘ulotlarida o‘yin texnologiyalaridan foydalanish bolalarning musiqiy faoliyatga bo‘lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. O‘yinlar orqali tashkil etilgan mashg‘ulotlarda bolalar faolroq ishtirok etadi, musiqiy materiallarni tezroq o‘zlashtiradi va o‘z bilimlarini amaliy faoliyatda qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, o‘yin texnologiyalari bolalarda musiqiy eshitish, ritm hissi, musiqiy xotira, ijodkorlik va kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ayniqsa, musiqiy-didaktik va ritmik o‘yinlar bolalarning musiqani idrok etish darajasini oshiradi hamda ularning ijrochilik malakalarini shakllantiradi. Bundan tashqari, o‘yin faoliyati bolalarning emotsional holatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatib, o‘quv jarayonidagi stress va zo‘riqishni kamaytiradi. Bu esa ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Musiqa mashg‘ulotlarida o‘yin texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy pedagogikaning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. O‘yin texnologiyalari bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos ravishda ta’lim jarayonini tashkil etish imkonini beradi. Ular musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirish bilan birga bolalarning ijodiy, kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarini ham shakllantiradi.

Shu sababli maktabgacha ta’lim tashkilotlarida musiqa mashg‘ulotlarini tashkil etishda o‘yin texnologiyalaridan maqsadli va tizimli foydalanish ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, S. Bolalarda musiqa ko_nikmalarini rivojlantirish usullari. Toshkent: Ta‘lim nashriyoti, 2019. Ismoilova, L. Musiqa va o_yinlar: pedagogik qo_llanma. Samarqand: Fan va ta‘lim, 2021.
2. Tursunov, A. Kreativlik va musiqa tarbiyasi. Toshkent: Akademnashr, 2022.
3. Abdullayeva Sh. Ta‘limda innovatsion metodlar. – Toshkent: Universitet, 2023. – 167-bet
4. Ishmuhamedov R.J. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2020.
5. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2018.
6. O‘zbekiston Respublikasi “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. – Toshkent, 2022.